

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

Datum 3 juni 2022
Betreft Reactie op verzoeken van de vaste commissie voor Economische
Zaken en Klimaat en antwoorden op schriftelijke vragen met
betrekking tot de gasmarkt en de gasleveringszekerheid

**De vaste commissie voor Economische Zaken en Klimaat heeft een aantal vragen
voorgelegd aan de minister voor Klimaat en Energie over de brief van 25 mei 2022
inzake de Onafhankelijkheid van Russische olie, kolen en gas met behoud
leveringszekerheid (29023, nr. 302). Deze vragen zijn hieronder als volgt
beantwoord.**

- Vraag
- 1 Wat zijn de juridische (on)mogelijkheden voor het invoeren van een belasting op fossiele
grondstoffen uit Rusland?

Antwoord

Invoeren van een belasting op fossiele grondstoffen uit Rusland zou op zijn minst op Europees
niveau moeten gebeuren onder voorwaarde dat dit niet strijdig is met regels van de World
Trade Organisation (WTO). Een door Nederland in te voeren aparte heffing stuit in ieder geval
op het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU). Een dergelijke nationale
heffing zou strijdig zijn met artikel 28 en 30 van het VWEU waarin een verbod op in en
uitvoerrechten en heffingen van gelijke werking is opgenomen.

Vraag

- 2 Op welke plekken en in welke mate zijn aan Rusland gelieerde bedrijven actief in ons energiesysteem?

Antwoord

Het energiesysteem bestaat uit veel onderdelen. Voor aardgas is de Nederlandse infrastructuur (aardgasnetwerk, LNG-terminal) grotendeels in publieke handen (GTS, Gasunie). In een open interne energiemarkt kunnen Russische ondernemingen, net als ondernemingen uit andere landen, tegen betaling gebruik maken van deze infrastructuur. Ten aanzien van de gasopslagen heeft Gazprom een gebruiksrecht van ca. 40% (ca. 2 miljard m³) op de capaciteit van de gasopslag te Bergermeer (zie kamerbrief van 22 april jl. met kenmerk 2022Z05072). In het afgelopen jaar heeft Gazprom geen gebruik gemaakt van dit gebruiksrecht en dat lijkt ook voor dit jaar het geval te zijn. Mede daarom heeft het kabinet maatregelen genomen t.a.v. het vullen van de gasopslagen voor aankomende winter. Uw Kamer wordt op korte termijn nader geïnformeerd over de stand van zaken m.b.t het vullen van de gasopslag te Bergermeer. Russische bedrijven verkopen gas aan klanten “over the counter”, via lange termijncontracten of kunnen dit via de gashandelsplaats (TTF, Title Transfer Facility) verkopen. Dit betreffen commerciële contracten waar de overheid geen direct inzicht in heeft of mag delen met derden. Aangezien de gasmarkt een Europese markt is, kan het ook gaan over Europese energiebedrijven die in hun inkoopportefeuille Russisch gas hebben, wat over verschillende lidstaten wordt gealloceerd. De relatie met Russische bedrijven is dan indirect. Voor olie is de situatie vergelijkbaar. Nederland kent import van Russische kolen, zowel voor doorvoer naar het buitenland als voor eigen gebruik. Het importverbod van Russische kolen zorgt er voor dat dit niet meer het geval is, waarmee de kolen uit andere landen worden geïmporteerd door de eigenaren van de kolencentrales.

- 3 **Vraag**
Klopt het dat in de glastuinbouw er meer dan in andere jaren middels Warmtekrachtkoppelinginstallaties gas wordt omgezet in elektriciteit, puur om die elektriciteit weer te kunnen verkopen, aangezien dit met de huidige energieprijzen extra aantrekkelijk is?

Antwoord

De dagelijkse inzet van warmte-krachtkoppeling (wkk) in de glastuinbouw wisselt, de oorzaak is niet exact te geven. In het algemeen zijn de prikkels in de glastuinbouw mijns inziens nog onvoldoende met het verlaagd tarief, de inputvrijstelling voor alle gasverbruik en het (veelal) niet vallen onder het Europees emissie handelssysteem (ETS). Op momenten met hoge prijzen kan het voor bedrijven aantrekkelijk zijn om in de warmte te voorzien en de elektriciteit niet zelf te benutten maar aan het net te leveren. Tegelijk wordt gewerkt aan de verduurzaming van de glastuinbouw. Hierover is uw Kamer recent geïnformeerd in de Kamerbrief over een samenhangend pakket glastuinbouw (kenmerk DGA-PAV / 22163277).

- 4 **Vraag**
Is het bescherm- en herstelplan gas geschikt voor een structureel tekort aan gas?

De in het BH-G opgenomen maatregelen zijn niet geschikt om een definitieve of structurele oplossing te bieden voor een structureel tekort aan gas. Deze situatie is op dit moment niet aan de orde, ook niet na het eindigen van de leveringen van Gazprom aan GasTerra. Wanneer er voor een langere periode gasonderbrekingen zijn (bijvoorbeeld bij een brede Europese onderbreking in meerdere lidstaten) zijn structurele maatregelen nodig. Daarom werkt mijn ministerie naast het BH-G aan een structurele aanpak gericht op besparing, verduurzaming en vervanging (van aardgas).

Vraag

- 5 Op welke manier wordt er in het bescherm- en herstelplan gas onderscheid gemaakt tussen het afschakelen van verschillende grootgebruikers?

Antwoord

Het BH-G gas maakt geen onderscheid tussen groot- en kleinverbruikers van gas. Het BH-G onderscheidt, in lijn met de verordening gasleveringszekerheid niet-beschermde afnemers, beschermde afnemers en door solidariteit beschermde afnemers. De verschillende afschakelmaatregelen in het BH-G zien op niet beschermde afnemers (maatregel 7), beschermde afnemers (maatregel 8) en door solidariteit beschermde afnemers (maatregel 10). Op grond van de verordening kunnen lidstaten naast huishoudelijke afnemers, onder voorwaarden, kleine en middelgrote ondernemingen, essentiële sociale diensten, en stadsverwarmingsinstallaties aanwijzen als beschermde afnemers. Iedere afnemer die niet wordt aangemerkt als beschermde afnemer is automatisch een niet-beschermde afnemer. Binnen de groep beschermde afnemers genieten huishoudelijke afnemers de zwaarst mogelijke bescherming, zij worden aangemerkt als door solidariteit beschermde afnemers.

Vraag

- 6 Hoe monitort u de resultaten van de campagne “zet ook de knop om”? Hoeveel geld trekt het kabinet uit voor deze campagne? Via welke kanalen worden huishoudens bereikt?

Antwoord

Het effect van de campagne ‘Zet ook de knop om’ wordt gemeten door middel van het campagne-effectonderzoek dat is uitgevoerd. Hierbij wordt onder andere onderzocht of er een stijging te zien is ten opzichte van voor de campagne in hoeverre mensen weten wat ze kunnen doen om energie te besparen op korte termijn en in hoeverre ze ook gasbesparende maatregelen nemen. Uit gegevens van GTS blijft dat in eerste vijf maanden van dit jaar 33 % minder gas is verbruikt t.o.v. dezelfde periode vorig jaar. Hoeveel van deze besparing toe te schrijven is aan deze campagne is niet exact te zeggen. Er zijn immers ook andere factoren die maken dat mensen energiebesparende maatregelen nemen.

Daarnaast worden de resultaten van de betaalde advertenties geëvalueerd. Ook van het aantal bezoekers dat de website www.zetookdeknop.nl gedurende de maanden april en mei hebben bezocht, wordt gerapporteerd en geanalyseerd. Voor de campagne is een bedrag van 1,3 miljoen euro uitgetrokken. Dit betreft de ‘flight’ van de campagne ‘Zet ook de knop om’ die liep van 2 april tot medio mei.

- Huishoudens en bedrijven zijn via de volgende kanalen bereikt:
- Radiospot en televisiespot.
- Paginagrote advertentie in landelijke en regionale dagbladen bij de start van de campagne.
- Online video's via Instagram, Facebook, Twitter en LinkedIn.
- Online advertenties bestaande uit social media-advertenties incl. animatie en online interactieve banners.
- Inzet van 'Search' opdat mensen snel terechtkomen bij de campagne-informatie
- Een campagnewebsite waar huishoudens en bedrijven tips (handelingsperspectieven) en verdiepende informatie kunnen vinden.

Daarnaast zijn zij bereikt via de reguliere communicatiekanalen zoals woordvoering en online communicatie. Momenteel loopt ook de overheidscampagne gekoppeld aan subsidies voor isoleren/verduurzamen van woningen.

- Vraag
- 7 Hoe bereikt het kabinet nu de meest kwetsbare huishoudens in de slechts geïsoleerde huizen via het Nationaal Isolatieprogramma?

Antwoord

De Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft uw Kamer op 4 april jl. (Kamerstuk 30196, nr. 787) geïnformeerd over het Nationaal Isolatieprogramma. Het Nationaal Isolatieprogramma bevat vier actielijnen. Eén van deze actielijnen betreft de inzet op het isoleren van 1 miljoen huurwoningen. Het overgrote deel van de huishoudens met energiearmoede (87%) woont in een huurwoning. Over de corporatiewoningen maakt het Rijk met Aedes (de koepel voor woningbouwcoöperaties) afspraken naar aanleiding van de afschaffing van de verhuurderheffing in het Coalitieakkoord. Met Aedes zijn ook al eerder – naar aanleiding van de verlaging van de verhuurderheffing met 500 miljoen euro – afspraken gemaakt over de uitfasering van label EFG woningen in 2028 (Kamerstuk 29453, nr. 547). Kleine particuliere verhuurders met gereguleerde huurwoningen worden gestimuleerd te verduurzamen via de Subsidieregeling Verduurzaming en Onderhoud Huurwoningen (SVOH). Via normering zal worden geborgd dat alle slecht geïsoleerde woningen, zowel in het sociale als het particuliere segment, in 2030 zijn verbeterd. Een andere actielijn binnen het Nationaal Isolatieprogramma heeft betrekking op het isoleren van ongeveer 750.000 koopwoningen via een lokale aanpak samen met gemeenten. Met de middelen die hiervoor beschikbaar worden gesteld kan de gemeente het isoleren van de woning stimuleren, bijvoorbeeld door extra subsidie te geven bovenop de landelijke subsidies: de Investeringssubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE) en de Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (SEEH). Hiermee kunnen gemeenten mensen in de kwetsbare wijken en straten extra financiële steun in de rug geven bij verduurzaming van hun woning. Bovendien kunnen gemeenten de middelen inzetten om kwetsbare bewoners te ontzorgen.

- Vraag
- 8 Wat is het energiebesparingspotentieel van Nederland, verdeeld naar sectoren zoals huishoudens, energie et cetera?

Antwoord

Het potentieel hangt af van welke definities en uitgangspunten gehanteerd worden. De jaarlijkse Klimaat en Energieverkenning (KEV) brengt op basis van modellen jaarlijks het verwachte effect van maatregelen in specifieke sectoren in kaart (Kamerstuk 32813, nr. 901). TNO heeft verder het energiebesparingspotentieel van de bedrijven onder de energiebesparingsplicht (exclusief de uitbreiding van de doelgroep) in kaart gebracht (Kamerstuk 32813, nr. 863): 22 petajoule (PJ) in de dienstensector en 4 PJ in de industrie. TNO brengt momenteel het rendabel energiebesparingspotentieel per sector in kaart en ik zal uw Kamer na de zomer hierover informeren.

Vraag

- 9 Welke plannen heeft de industrie gemaakt om zo min mogelijk gas te gebruiken?

Antwoord

Industriële grootverbruikers hebben in het eerste kwartaal ruim 20% minder gas verbruikt t.o.v. 2019¹. Dit is een sterkere daling dan in voorgaande jaren. Deze vermindering van gasverbruik is grotendeels veroorzaakt doordat het voor bepaalde bedrijven niet economisch is om op volle capaciteit te draaien bij de huidige hoge gasprijzen. De huidige gasprijzen zijn een belangrijke stimulans voor bedrijven om investeringen in energie efficiëntie en elektrificatie te versnellen. Ook de inzet van het kabinet op het gebied van de energiebesparingsplicht en ondersteuning van energiebesparende maatregelen zorgen voor versnelling. Gezien de doorlooptijd van sommige van deze investeringen is de impact daarvan op middellange termijn groter dan op korte termijn.

Vraag

- 10 Zijn er al voorlopige resultaten over de effectiviteit van de campagne 'zet ook de knop om'?

Antwoord

Het rapport met de resultaten van de effectmeting wordt in juni verwacht.

Vraag

- 11 Welke mogelijkheden zijn er om de effectiviteit van de campagne 'zet ook de knop om' te vergroten?

Antwoord

De resultaten uit de effectmeting van de campagne worden betrokken in de verdere communicatie. Het voornemen is om in het najaar een zogeheten 'herhalingsflight' plaats te laten vinden van de campagne 'Zet ook de knop om'. Momenteel loopt ook de campagne gekoppeld aan het nationaal isolatieprogramma.

Vraag

- 12 Wanneer wordt de campagne 'zet ook de knop om' geëvalueerd?

Antwoord

¹ [CBS, Indicatoren aardgasgebruik van de industrie](#)

De effectmeting heeft plaatsgevonden en het rapport van de effectmeting wordt in juni verwacht.

- Vraag
- 13 Op basis van welke gasprijs wordt de erkende maatregelenlijst (energiebesparingsplicht) geactualiseerd?

Antwoord

Momenteel wordt een prognose voor 2022 uit september 2021 gebruikt, onderverdeeld in verschillende verbruikscategorieën. TNO zal deze prijzen voor de zomer publiceren. Omdat deze gebruikte prijzen lager liggen dan de huidige gasprijs, zal na de zomer de definitieve te hanteren energieprijzen vastgesteld worden. TNO adviseert het ministerie om tot een ijkmoment te komen dat realistisch is. Dit ijkmoment moet ook voor de komende vier jaar (de periode tot de volgende actualisatie) houdbaar zijn. Zoals toegezegd aan uw Kamer zie ik wat een goede periodieke herziening van de referentieprijs is.

- Vraag
- 14 Welke opties zijn er om de energiebesparingsplicht verder aan te scherpen?

Antwoord

Voor de zomer informeer ik uw Kamer over de stand van zaken rondom de aanpassing van de energiebesparingsplicht. Het aantal bedrijven en maatregelen wordt 1-1-2023 uitgebreid. Hierbij zal ik ook ingaan op andere maatregelen die ik verkend heb. Daarnaast versterk ik de financiering van toezicht en handhaving.

- Vraag
- 15 Hoeveel m³ gas zou er bespaard worden als bedrijven de energiebesparingsplicht volledig

zouden nakomen?

Antwoord

Op basis van een recent TNO onderzoek (Kamerstuk 32813, nr. 863) is het gasbesparingspotentieel van de huidige doelgroep 17 PJ (circa 0,5 bcm aardgas) in de dienstensector en 2 PJ (0,06 bcm) in de industrie. Het energiebesparingspotentieel dat aangeboord wordt door de aanpassing van de energiebesparingsplicht is nog niet specifiek in kaart gebracht, maar bij de ETS-bedrijven zal de besparing kunnen leiden tot 2 Mton CO₂-reductie (Kamerstuk 30196, nr. 766). Gasbesparing speelt hierbij een grote rol.

- 16 Vraag
Hoeveel m³ gas zou er ongeveer bespaard worden als de terugverdientijd in de energiebesparingsplicht wordt uitgebreid naar tien jaar?

Antwoord

Dit is niet in kaart gebracht. Het potentieel van maatregelen op basis van de terugverdientijd is overigens niet de enige factor. Ook de handhaafbaarheid, draagvlak, investeringsruimte, maar ook externe factoren als productieniveau en buitentemperatuur zullen het potentieel kunnen beïnvloeden.

- 17 Vraag
Hoeveel m³ gas zou er ongeveer bespaard worden als grootgebruikers zich houden aan een energiebesparingsplicht met een terugverdientijd van respectievelijk vijf en tien jaar?

Antwoord

Uw Kamer is eerder geïnformeerd dat het exacte potentieel op basis van 5 jaar terugverdientijd niet op korte termijn in kaart te brengen is (Kamerstuk 30196, nr. 766). Voor ETS-bedrijven, met name grootverbruikers van aardgas, werd uitgegaan van 2 megaton CO₂-reductiepotentieel

door handhaafbare energiebesparingsmaatregelen. Een terugverdientijd van 10 jaar is niet in kaart gebracht. De reden hiervoor is omdat het hierbij zeer sterk wordt ingegrepen in de bedrijfsvoering, omdat een gemiddeld bedrijf vaak een investeringshorizon van twee à drie jaar hanteert. Zie ook het antwoord op vraag 15.

Vraag

- 18 Hoeveel zal de nationale elektriciteitsvraag stijgen als gevolg van het elektrificeren van de gebouwde omgeving (van het gas af, warmtepomp, elektrisch koken etc.) in 2030 en 2050? Wat doet dit met de elektriciteitsproductie door gasgestookte centrales?

Antwoord

Volgens de meest recente Klimaat en Energieverkenning (KEV) daalt in de het elektriciteitsverbruik van woningen van 84 PJ in 2019 naar 79 [76-85] PJ in 2030. De toename van het elektriciteitsverbruik door warmtepompen wordt gecompenseerd door LED verlichting en efficiëntere apparaten (Kamerstuk 32813, nr. 901). Voor 2050 ligt het aan de verhouding waarin isolatie, warmtenetten (incl. bronnen die deels elektriciteit gebruiken), volledige elektrificatie en (hybride) groen gas uiteindelijk de oplossing zijn in de gebouwde omgeving. Recente schattingen in het uitvoeringsoverleg elektriciteit kwamen bij het halen van de doelen tot een extra elektriciteitsvraag van 8,4-10,5 TWh in 2030. Tegelijk zal de komende periode ook het aandeel van wind en zon in de elektriciteitsproductie verder toenemen, die de inzet van gascentrales verminderen. Met aanscherping van ETS zullen uiteindelijk ook de gascentrales CO₂-vrije brandstoffen gaan inzetten.

Vraag

- 19 Hoeveel projecten worden er niet op korte termijn gerealiseerd door het plafond van 33,5 TWh voor duurzame energie op land?

Antwoord

Het realiseren van duurzame energieprojecten op korte termijn is afhankelijk van verschillende factoren, zoals de business case van een project, vergunningstermijnen, lokaal draagvlak, inpassing op het energienet, leveringstijden van materialen, etc. Het is daarom niet aan te geven wat het effect is van een specifiek plafond van 33,5 TWh op het totaal aantal niet te realiseren projecten op korte termijn. Ik wil graag benadrukken dat het 33,5 TWh plafond niet het aantal projecten beperkt, maar slechts de SDE-subsidie die dit jaar wordt toegekend. Zo zorgen we er voor dat met het oog op alternatieven voor aardgas, ook geothermieprojecten kans maken op SDE-middelen.

Vraag

- 20 Hoeveel energiebesparing en besparing van olie levert het ook overdag hanteren van de maximumsnelheid van 100 kilometer per uur op?

Antwoord

Een beperking van de maximum snelheid van 130 naar 100 km per uur doet auto's zuiniger rijden. Dit zal leiden tot energiebesparing / besparing van olie via benzine en diesel. Hoeveel besparing dit oplevert zal afhangen van het rijgedrag vanaf het moment van ingang van de maatregel. Milieu Centraal schat in dat 100 km/h rijden i.p.v. 130 km/h gemiddeld 14 procent aan brandstof scheelt.

- 21 **Vraag**
Hoeveel gas kan worden bespaard door het beter inregelen van warmteinstallaties in woningen en kantoren?

Antwoord

Het beter inregelen van warmte-installaties levert een gasbesparing op, zoals weersafhankelijke en optimaliserende regeling en het buiten gebruikstijden uitzetten van ventilatie en verwarming en voorkomen dat verwarming en koeling tegelijkertijd plaats vindt. De besparing hangt af van de installatie, gebruik en externe factoren en is niet precies in kaart gebracht. Wel heeft PBL in 2018 becijferd dat de optimalisatie van energiegebruik (dit gaat verder dan alleen warmte-installaties) in de dienstensector circa 2,7 Mton CO₂-reductie in 2030 kan opleveren. De Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE) schat in dat hiermee circa 1 bcm aardgasbesparing behaald zou kunnen worden.²

- 22 **Vraag**
Hoeveel gas kan theoretisch worden bespaard wanneer de energiebesparingsverplichting uit de wet Milieubeheer volledig wordt gehandhaafd?

Antwoord

Zie hiervoor het antwoord op vraag 15.

Vraag

² Kosten energie- en klimaattransitie in 2030 – Update 2018 (pbl.nl)
20220302-Notitie-minder-aardgas-definitief.pdf (nvde.nl)

- 23 Hoeveel gas kan worden bespaard wanneer de industrie warmteleidingen maximaal isoleert?

Antwoord

Isolatiemaatregelen hebben een groot energiebesparingspotentieel. Wat het potentieel van isolatie van warmteleidingen precies is, is niet bekend. Isolatiemaatregelen met een terugverdiëntijd van vijf jaar of minder bij de ETS-industrie kunnen naar verwachting tot 1,3 megaton CO₂-reductie leiden (Kamerstuk 30196, nr. 766). Een groot deel van deze reductie komt door gasbesparing.

- 24 **Vraag**
Hoeveel aardgas kan worden bespaard wanneer alle lampen die daarvoor geschikt zijn te vervangen door LED-lampen?

Antwoord

Dit hangt ervan af of de gebruikte elektriciteit opgewekt wordt door aardgas, het aantal branduren en aantal lichtpunten bij een bedrijf of woning. Dit is niet exact in kaart gebracht. Specifiek voor de dienstensector heeft PBL in 2018 het potentieel van led berekend op 0,9 Mton CO₂-reductie in 2030. De NVDE schat dit in op grofweg 0,3 bcm aardgasbesparing.

- 25 **Vraag**
Hoeveel duurzame energie kan er in 2025 en 2030 zijn gerealiseerd wanneer de doorlooptijd van energieprojecten wordt verkort naar twee jaar? En wanneer de doorlooptijd wordt verkort naar een jaar?

Antwoord

De gehanteerde realisatietermijnen in de SDE++ zijn zorgvuldig en per categorie projecten bepaald. Enerzijds moeten ze realistisch zijn, zodat projecten binnen de gestelde termijn gerealiseerd kunnen worden. Anderzijds moeten de realisatietermijnen niet te ruim zijn, zodat de basisbedragen en de daarin meegenomen investeringskosten nog zo accuraat mogelijk zijn op het moment van realisatie. Voor de realisatietermijnen is in de recente evaluatie van de

SDE+ veel aandacht geweest, wat heeft geleid tot enkele aanpassingen. Op dit moment is de realisatietermijn in de SDE++ meestal 4 jaar voor hernieuwbare energieprojecten, minder voor zon-PV projecten en bijvoorbeeld meer voor geothermieprojecten. Door de realisatietermijnen onverkort naar twee of een jaar aan te passen, gaat de energietransitie niet sneller; dit zal er daarentegen mogelijk toe leiden dat projecten niet aan de subsidievoorwaarden voldoen en uiteindelijk niet gerealiseerd worden. Daarnaast bekijk ik samen met de medeoverheden waar we vergunningprocedures kunnen versnellen.

- Vraag
- 26 Wat voor concrete acties heeft u al uitgezet om de Nederlandse industrie tot grotere energiebesparing te bewegen? Zijn er al eerste resultaten zichtbaar van deze acties?

Antwoord

Met de aangekondigde aanpassing van de energiebesparingsplicht krijgen ook grootverbruikers deze verplichting. De benodigde wetgeving wordt uitgewerkt en het is aannemelijk dat de doelgroep voorsorteert op deze plicht. Ook versterk ik de handhaving. Voor de zomer informeer ik uw Kamer hier verder over. Bedrijven in de industrie kunnen bovendien gebruik maken van subsidieregelingen DEI+, VEKI en TSE industriestudies en de fiscale regeling EIA om complexe projecten voor energiebesparing en procesefficiëntie te laten ondersteunen. De VEKI regeling wordt naar verwachting in juni weer opengesteld. Verder wordt kennisuitwisseling tussen bedrijven gestimuleerd, onder andere door de ondersteuning van het project 6-25 van FME en VemW, waarmee beoogd wordt innovatieve technologieën toe te passen. Een eerste inschatting laat zien dat er in Q1 en Q2 25 tot 33 procent is bespaard. Een groot deel van deze besparing is toe te schrijven aan de industrie.

- Vraag
- 27 Waarom zet het kabinet, bij de versnelling van de energietransitie, niet in op de versnelde bouw van kerncentrales?

Antwoord

Het coalitieakkoord is helder over kernenergie: kernenergie kan in de energiemix een aanvulling zijn op zon, wind en geothermie en kan worden ingezet voor de productie van waterstof. Kernenergie maakt CO₂-arme productie van energie mogelijk en kan daardoor bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelen. Het maakt Nederland ook minder afhankelijk van de import van gas. Daarom heeft het kabinet in het coalitieakkoord aangekondigd dat de Kerncentrale Borssele in Borsele langer open blijft (met oog voor de veiligheid). Daarnaast zet dit kabinet de benodigde stappen ter voorbereiding voor de bouw van twee nieuwe kerncentrales. Op dit moment heeft Nederland alleen de Kerncentrale Borssele die beschikbaar is voor elektriciteitsproductie. Kerncentrales kunnen CO₂-neutraal produceren, leveren veel energie en nemen weinig ruimte in. Tegelijkertijd duurt het ongeveer tien jaar om een kerncentrale te bouwen. Een nieuwe kerncentrale in Nederland kan pas na 2030 een substantiële extra bijdrage leveren aan de klimaatdoelstellingen richting 2050, gelet op de jaren die nodig zijn voordat een nieuwe kerncentrale operationeel is. Voor de zomer informeer ik uw Kamer uitgebreider over de aanpak Kernenergie.

Vraag

- 28 Tot hoeveel minder gasverbruik zal een verdubbeling van windenergie op leiden?

Antwoord

Dit is moeilijk op voorhand te zeggen en hangt sterk samen met de toepassing van de additionele capaciteit aan windenergie die gerealiseerd wordt, zoals het produceren van waterstof.

- 29 Vraag
Welke langetermijncontracten over steenkool bestaan er tussen Nederlandse bedrijven en Rusland? Welke concrete stappen zijn gezet om deze contracten te beëindigen?

Antwoord

Ik heb geen inzicht in de contracten van Nederlandse bedrijven met betrekking tot Russische steenkool. Onderdeel van het Europese sanctiepakket is een importverbod op Russische kolen, waarmee de afhankelijkheid van Rusland wordt verminderd. De eigenaren van Nederlandse steenkoolcentrales hebben aangegeven dat het importverbod van Russische kolen niet voor grote operationele problemen zorgt.

- 30 Vraag
Hoeveel Russisch gas hebben Nederland respectievelijk de Europese Unie sinds de start van de oorlog in Oekraïne geïmporteerd?

Antwoord

Het zijn gasbedrijven en niet de lidstaten die gas importeren. Informatie over volumes Russisch gas in Nederland zijn onderdeel van commerciële contracten en niet bekend bij de overheid. Daarnaast kan buiten deze contracten om Russisch gas vanuit andere delen van de Europese Unie naar Nederland komen, daar is geen zicht op want dat Russische gas wordt in de transportnetwerken vermengd met gas uit andere bronnen zodat de herkomst niet meer te herleiden is. Mogelijk is op basis van data van Entso-G wel te achterhalen hoeveel de afgelopen

maanden aan gas via de EU-buitengrenzen is binnengekomen.

- 31 **Vraag**
Hoeveel geld heeft Nederland betaald aan Rusland voor de import van gas sinds de start van de oorlog?

Antwoord
De prijzen en volumes die voor Russisch gas betaald zijn voor gas levering aan Nederlandse afnemers de afgelopen 3 maanden zijn onderdeel van commerciële contracten. Hierover heeft de overheid geen informatie en als ze die al deels zou hebben zou ze die niet mogen delen.

- 32 **Vraag**
Wanneer verwacht u dat gasprijzen normaliseren?

Antwoord
Het kabinet ziet dat de gasmarkt al langere tijd, ook voor de oorlog in Oekraïne, volatiel is en verwacht niet dat de geopolitieke omstandigheden in afzienbare tijd zullen terugkeren naar de situatie van voor 24 februari 2022, de dag van de Russische invasie. Zolang de oorlog in Oekraïne voortduurt, zullen de huidige sancties van kracht blijven en zal de gasmarkt dus niet zoals gebruikelijk werken.

- 33 **Vraag**
Wat zouden structureel hogere gasprijzen voor de Nederlandse economie betekenen?

Antwoord
Nederland is een handelsland, en is daardoor sterk verweven met andere landen. Dit maakt Nederland internationaal gezien relatief gevoelig voor ontwikkelingen in de wereldhandel en verstoring in productieketens. Daarnaast heeft Nederland een relatief grote energie-intensieve sector en is het netto-importeur van olie en gas. Hierdoor is de economie gevoelig voor schommelingen in energieprijzen: het voornaamste kanaal van impact van de huidige situatie.

Voor nadere toelichting over de economische gevolgen van de oorlog in Oekraïne en gerelateerde (tegen)sancties voor het Nederlandse bedrijfsleven verwijs ik u graag naar de kamerbrief van 25 mei jl. (kenmerk: 2022Z10456).

- 34 **Vraag**
Hoe kan voorkomen worden dat Nederland Russisch gas afneemt zo lang er geen Europese boycot is?

Antwoord
Zolang er Russisch gas naar de Unie komt kan en zal dat gas fysiek ook naar Nederland komen. Dat gas wordt in de transportnetwerken van de Europese Unie gemengd met gas uit andere bronnen waardoor de herkomst niet meer is te herleiden. Zie ook het antwoord op vraag 30. In de brief van 22 april 2022 (Kamerstuk 29023, nr. 302) is toegelicht dat nog dit jaar mogelijkheden worden gecreëerd voor marktpartijen om het statistisch aandeel van Russisch gas in Nederland te vervangen door alternatieven. Dat wil zeggen dat we ons gasverbruik afbouwen met een omvang die gelijk staat aan het geschatte gebruik van Russisch gas. In deze brief is ook toegelicht dat een dergelijke vervanging nog niet betekent dat er fysiek geen Russisch gas meer naar Nederland komt. En zolang Russisch gas deel uitmaakt van het inkoopportfolio van grote(re) Europese gasbedrijven die ook in Nederland actief zijn, zal dat gas ook onder die contracten naar Nederland (kunnen) komen. Een concrete maatregel die zal helpen is het verdubbelen van de LNG import capaciteit die op dit moment in Nederland gerealiseerd wordt

- 35 **Vraag**
Hoe kan voorkomen worden dat in het geval van een boycot op Russische fossiele producten, geen producten worden geïmporteerd die voor een aanzienlijk deel gebaseerd zijn op Russische fossiele producten?

Antwoord
Dit is in de praktijk zeer moeilijk te voorkomen. Als deze producten in Rusland zelf gemaakt zijn,

kunnen zij wel vallen onder andere onderdelen van de sanctie verordeningen.

- Vraag
- 36 Kunt u uw eerdere uitspraak onderbouwen dat het sluiten van de kolencentrales of de productiebeperking tot 35 procent leidt tot meer productie door gasgestookte centrales (Kamerstuk 29023, nr 283)? Hoeveel is het nationale gasverbruik als gevolg van deze maatregelen tot dusverre gestegen? Wat is de herkomst van dit extra gas?

Antwoord

Uit openbare bronnen is te herleiden dat de centrale van Onyx relatief veel heeft gedraaid de afgelopen maanden en er voor die centrale dus weinig extra productie van gasgestookte centrales heeft plaatsgevonden. De kolencentrales van RWE en Uniper hebben als gevolg van de maatregel wel minder gedraaid, met een hoger gasverbruik als gevolg. De exacte toename hiervan is moeilijk te zeggen, omdat ik niet exact weet hoeveel deze centrales zouden hebben geproduceerd zonder de maatregel en in hoeverre de weggevallen productie is overgenomen door gascentrales of door import uit het buitenland. Het is niet vast te stellen wat de herkomst is van het extra gasverbruik in gascentrales, anders dan de algemene verdeling van de herkomst van het totale gasverbruik in Nederland. Ik streef er naar voor de zomer een Kamerbrief versturen over de impact van de productiebeperking op de gasmarkt, waarin ik onder andere uitgebreider stil zal staan bij het extra gasverbruik van de maatregel.

- Vraag
- 37 Hoeveel daalt het nationale gasverbruik als de kolencentrales hun elektriciteitsproductie tot 100% van hun capaciteit opschroeven en daardoor de gasgestookte centrales minder hard hoeven te draaien?

Antwoord

Ik streef er naar voor de zomer een Kamerbrief versturen over de impact van de

productiebeperking op de gasmarkt, waarin ik onder andere uitgebreider stil zal staan bij de gevolgen wanneer kolencentrales hun elektriciteitsproductie tot 100% van hun capaciteit opschroeven

- 38 Vraag
Wat zijn manieren om Russisch gas te weren uit Nederland? Welke juridische mogelijkheden zijn er om aanbieders van Russisch gas te weren van de Title Transfer Facility (TTF)?

Antwoord

Er zijn geen manieren om Russisch gas uit Nederland te weren tenzij de blokkade op de buitengrenzen van de Unie plaatsvindt (daar waar pijpleidingen die Russisch gas aanvoeren de Unie binnenkomen). Eenmaal binnen de Unie wordt het Russische gas in de transportnetwerken gemengd met gas uit andere bronnen en is de herkomst niet meer te herleiden.

Op de TTF (Title Transfer Facility, de belangrijkste aardgashandelsplaats) is een groot binnen- en buitenlandse marktpartijen actief en er is geen (commercieel gevoelige en vertrouwelijke) informatie bekend over waar en bij wie zij het gas waarin zij handelen betrekken. Het specifiek weren van hun aandeel Russisch gas is dan ook niet mogelijk.

- 39 Vraag
Wat is de gasvoorraad in Nederland, uitgesplitst in kleine velden op land en kleine velden op zee?

Antwoord

In het Jaarverslag 2020 Delfstoffen en Aardwarmte in Nederland³ wordt een beeld gegeven van de Nederlandse aardgasvoorraad per 1 januari 2021. De Nederlandse aardgasvoorraad op zee is ongeveer 70 miljard m³ en voor kleine velden op land ongeveer 60 miljard m³.

- 40 Vraag
Hoeveel gas is er in Nederland gewonnen in 2021, uitgesplitst in kleine velden op land, op zee en uit het Groningenveld?

Antwoord

Er is in 2021 uit het Groningenveld 6,5 miljard m³ gas gewonnen. Uit kleine velden op land 3,7 m³ en op de Noordzee 8,8 m³.

- 41 Vraag
Waarom heeft het kabinet gekozen om het Russische gasverbruik met slechts zes miljard m³ (BCM) te verminderen/vervangen en niet met meer, gezien de geïntegreerde Europese gasmarkt?

Antwoord

³

https://www.nlog.nl/sites/default/files/2021-08/jaarverslag_2020_delfstoffen_en_aardwarmte_in_nederland_30082021_0.pdf

Zie ook het antwoord op vraag 34. Zoals is toegelicht in de Kamerbrief van 22 april jl. (Kamerstuk 29023, nr. 302) worden door het kabinet mogelijkheden gecreëerd voor marktpartijen om afname van gas, waaronder mogelijk ook Russisch gas, te vervangen door alternatieven. Nog voor de winter wordt er 12 miljard m3 aan extra LNG importcapaciteit gerealiseerd.

- Vraag
- 42 Welke scenario's worden uitgewerkt om voorbereid te zijn op een eventueel gasboycot vanuit Rusland?

Antwoord

Het meest verstrekkende scenario dat tot op heden (o.a. in Entso-G verband) is uitgewerkt is een volledig onderbreking van de gastoevoer uit Rusland naar Europa gedurende de periode vanaf april 2022 tot april 2023. Zie ook vraag 44.

- Vraag
- 43 Om welke volumes aan gastekort gaat het in de verschillende scenario's?

Antwoord

In het scenario aangegeven bij vraag 42 zal er in de zomerperiode onvoldoende gas zijn om de gasopslagen in Europa te kunnen vullen. Dit geldt ook voor Nederland. Hoe groot het tekort in Nederland zal zijn, is afhankelijk van veel factoren. Daarbij moet worden aangetekend dat inmiddels twee maanden zijn verstreken waarin er wel toevoer uit Rusland naar Europa is geweest en gasopslagen verder zijn gevuld.

- Vraag
- 44 Bent u bereid om een stresstest uit te voeren voor de verschillende scenario's?

Antwoord

Met de betrokken partijen worden continu de situatie, de verschillende scenario's en de consequenties gemonitord en besproken. De komende tijd zullen we ook simulaties doen om onze aanpak te verbeteren. Er is een aantal producten dat helpt scenario's inzichtelijk te maken. Entso-G heeft een aantal weken terug de Summer Outlook gepresenteerd⁴. Deze analyse geeft een beeld van hoe het deze zomer er mogelijk uit gaat zien en geeft inzicht in de gevolgen van onderbreking van gasstromen uit Rusland. Entso-G is nu bezig met de ontwikkeling van een *year outlook*. Dit geeft een beeld voor wanneer er over een periode van 12 maanden geen Russisch gas beschikbaar zou zijn. Alle Europese landelijke netbeheerders hebben daarvoor informatie aangeleverd. De Nederlandse netbeheerder GTS gebruikt deze data in combinatie met haar eigen gegevens om inzichtelijk te maken hoe het systeem reageert bij een onderbreking van Russisch gas. Dit kan gezien worden als het uitvoeren van stresstests en het is belangrijk dat in Europees verband te doen gegeven alle interconnecties.

- Vraag
- 45 Hoeveel langetermijncontracten bestaan er tussen Gazprom en Nederlandse bedrijven/organisaties? Om hoeveel geld gaan deze langetermijncontracten, uitgesplitst per

⁴ [SO0035-22_Summer_Supply_Outlook_2022_BOA_Rev8.1_220427_for_publication.pdf\(entsog.eu\)](#)

sector? Om welke volumes gaan deze contracten?

Antwoord

Zie antwoord op vraag 31.

Vraag

- 46 Is het duidelijk wat de consequenties zijn van afschakeling voor de 49 grootverbruikers die bevroegd zijn over een mogelijke toepassing van het Bescherm- en Herstelplan gas?

Antwoord

Een belangrijk aandachtspunt is dat dit de voorgenomen aanpassing van maatregel 7 uit het Bescherm- en Herstelplan was gebaseerd op de situatie aan het einde van de winter 2021/2022. Momenteel wordt de scope van maatregel 7 uit het Bescherm- en Herstelplan herzien. Het is globaal duidelijk wat de gevolgen zijn van afschakeling van de top 60 aansluitingen niet beschermde gebruikers, dit is in de Kamerbrief "over gasleveringszekerheid komende winter en verder" (brief van 14 maart jl. met kenmerk 29023283) toegelicht. Momenteel wordt een verfijning gemaakt van de maatschappelijke en economische effecten van de afsluiting van 60 aansluitingen. Dit zal na de zomer gereed zijn. Deze verfijning wordt getoetst bij de bedrijven en de betreffende brancheorganisaties.

Vraag

- 47 Welke opties zijn er voor afnemers die op de korte termijn niet over een alternatief voor aardgas beschikken en hoe helpt de overheid hen hierbij?

Antwoord

Verschillende sectoren in de industrie hebben vanwege de hoge gasprijzen het gebruik al met 20% verminderd. Het verder omschakelen van op gas gebaseerde processen naar andere processen zal naar waarschijnlijkheid maar zeer beperkt mogelijk zijn zonder productie af te schalen en is de verwachte vraagreductie op korte termijn daardoor gering. Bedrijven die eerder geïnvesteerd hebben in energiebesparing en omschakeling naar andere energiebronnen hebben nu een voordeel. De huidige gasprijs is een sterke prikkel om op zoek te gaan naar alternatieven en mogelijkheden. Dat vergt investeringen die enkele jaren vergen voordat dat gerealiseerd is. Het stimuleren van investeringen in omschakeling van fossiel naar duurzame energiebronnen werd en wordt gestimuleerd door bestaande regelingen zoals de SDE, DEI en VEKI. Ook kunnen bedrijven subsidie krijgen voor het maken van duurzame investeringen via regeling de TSE Industrie studies.

Vraag

- 48 Indien u het vanwege het Bescherm- en Herstelplan Gas (delen van) de industrie moet afschakelen, hoe snel kan dit dan?

Antwoord

Dit is van vele factoren afhankelijk en verschilt per aansluiting. Dit kan verschillen tussen vier uur tot een week.

- 49 **Vraag**
Worden afnemers ingelicht over het feit dat zij naar alle waarschijnlijkheid als eerste worden afgeschakeld in het geval van een tekort?
- Antwoord**
Er is afgelopen winter actief contact geweest met de partijen en vertegenwoordigingsorganisaties over het mogelijk afschalen van aansluitingen. Als de maatregel uit de verordening in werking treedt, zullen naar waarschijnlijkheid de volgende stappen worden ondernomen:
1) De minister maakt de uitvoering van deze maatregel bekend. Dit omvat informatie via media kanalen (o.a. persconferentie, persberichten), voorlichting via Rijksoverheid.nl en het informeren van de Tweede Kamer met een brief.
2) De Wetgeving wordt zo spoedig mogelijk (verwacht binnen 24 uur) gepubliceerd in de Staatscourant) na de bekendmaking door de minister. De regeling zal naar verwachting per direct in werking treden.
3) Elke klant die verplicht is actie te ondernemen, ontvangt eveneens een beschikking van de minister (per brief). Dit zal naar verwachting plaatsvinden binnen 24 uur na publicatie en inwerkingtreding van de regeling.
- 50 **Vraag**
Hoe zorgt u ervoor dat deze afnemers niet worden verrast en de noodzakelijke voorbereidingen kunnen treffen?
- Antwoord**
Zie antwoord op vraag 49. Er zal actief met betrokken worden gesproken in voorbereiding van de maatregel en tijdens het toepassen van de maatregel zal actief worden gecommuniceerd met de aangesloten partijen.
- 51 **Vraag**
Klopt het dat niet te achterhalen is welk gedeelte van het gas in ons land daadwerkelijk fysiek uit Rusland komt? Hoe ziet de afbouw van specifiek uit Rusland afkomstig gas er in de praktijk uit?
- Antwoord**
Zie ook de antwoorden op de vragen 34 en 40. Het is juist dat niet volledig te achterhalen is welk deel van het gas in ons land daadwerkelijk fysiek uit Rusland komt. Gas wordt immers soms vele malen verhandeld voordat het aan een afnemer wordt geleverd. Dit is in de Kamerbrieven van 14 maart en 22 april toegelicht (Kamerstuk 29023, nrs. 283 en 302). In deze brieven is ook het afbouwpad voor de afhankelijkheid van Russisch gas toegelicht.
- 52 **Vraag**
Klopt het dat het afbouwpad voor Russisch gas louter een vermindering van ons gasverbruik betreft (ter grootte van het aandeel Russisch gas), maar niet bewerkstelligt dat er fysiek geen Russisch gas meer door onze leidingen stroomt?
- Antwoord**

Zie de antwoorden op de vragen 34, 40 en 51.

- 53 **Vraag**
Is het juridisch mogelijk om bedrijven te dwingen om geen of minder gas af te nemen zonder dat het bescherm- en herstelplan gas in werking is?

Antwoord

Wanneer deze maatregel wordt getroffen ter bestrijding van een situatie die kan worden aangemerkt als noodsituatie, dan is Nederland op grond van de verordening gasleveringszekerheid verplicht een noodsituatie af te kondigen. Het gevolg hiervan is dat het BH-G in werking treedt. Het is, wanneer deze maatregel niet wordt getroffen ter bestrijding van een situatie die kan worden aangemerkt als een noodsituatie als bedoeld in de verordening gasleveringszekerheid, wel mogelijk om maatregelen te treffen op grond waarvan bedrijven worden gedwongen om geen of minder gas af te nemen zonder dat het Bescherm- en Herstelplan Gas in werking wordt gesteld. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer afnemers met het oog op het uit faseren van aardgas gedwongen worden over te stappen op een andere brand of grondstof dan gas, zonder dat er op dat moment sprake is van een verstoring van de gaslevering. Een dergelijke maatregel vergt een wettelijke grondslag.

- 54 **Vraag**
Onder welke voorwaarden treedt het bescherm- en herstelplan precies in werking?

Antwoord

Het Bescherm- en Herstelplan Gas treedt in werking als Nederland een niveau van gascrisis als bedoeld in de verordening gasleveringszekerheid afkondigt. De verordening onderscheidt hiertoe drie niveaus van gascrisis : vroegtijdige waarschuwing, alarm en noodsituatie. Een crisisniveau wordt door Nederland afgekondigd indien voldaan wordt aan de criteria voor het betreffende niveau van gascrisis die zijn opgenomen in de verordening gasleveringszekerheid (artikel 11, eerste lid):

- a. niveau van vroegtijdige waarschuwing („vroegtijdige waarschuwing”): wanneer uit concrete, ernstige en betrouwbare informatie blijkt dat er zich een gebeurtenis kan voordoen die de gasleveringssituatie aanzienlijk kan doen verslechteren en kan leiden tot het ontstaan van een alarm- of een noodsituatieniveau;
- b. alarmniveau („alarm”): wanneer er zich een verstoring van de gaslevering of een uitzonderlijk hoge gasvraag voordoet die de gasleveringssituatie aanzienlijk doet verslechteren, maar de markt nog in staat is deze verstoring of vraag op te vangen zonder gebruik te moeten maken van niet-marktgebaseerde maatregelen;
- c. noodsituatieniveau („noodsituatie”): wanneer zich een uitzonderlijk hoge gasvraag, een aanzienlijke verstoring van de gaslevering of een andere aanzienlijke verslechtering van de gasleveringssituatie voordoet, en alle relevante marktgebaseerde maatregelen zijn toegepast maar de gaslevering niet volstaat om aan de resterende gasvraag te voldoen en er dus bijkomend ook niet-marktgebaseerde maatregelen moeten worden genomen, met name om gasleveringen aan beschermde afnemers veilig te stellen.

Vraag

- 55 Is het juridisch mogelijk om bedrijven niet te compenseren voor het afsluiten van gas?

Antwoord

Dit kan wanneer er geen verplichting tot compensatie bestaat. Dat rechtmatig handelen van de overheid schade veroorzaakt valt niet te voorkomen. De overheid is niet verplicht om elke schade die zij in de rechtmatige uitoefening van haar publieke taken veroorzaakt, te vergoeden. Burgers en ondernemers moeten dat soort schade in beginsel zelf dragen. Soms moet schade als gevolg van rechtmatige taakuitoefening door de overheid echter wel worden vergoed. Dat is het geval wanneer een burger of onderneming in vergelijking met anderen onevenredig zwaar wordt getroffen door rechtmatig overheidshandelen. De basis van die aansprakelijkheid is het *égalité*beginsel. Op grond van dit beginsel komt onevenredig nadeel dat is veroorzaakt door rechtmatig overheidshandelen in het kader van de uitoefening van publieke taken voor rekening van de overheid en daarmee de hele gemeenschap. Of er in een concreet geval een recht op nadeelcompensatie bestaat moet worden beoordeeld aan de hand van de concrete omstandigheden van een geval.

- 56 **Vraag**
Waarom is er in tegenstelling tot Duitsland, Italië, Letland en Oostenrijk niet voor gekozen om in Nederland de eerste fase van het bescherm- en herstelplan gas af te kondigen?

Antwoord

Ingevolge Verordening (EU) 2017/1938 betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gasleveringszekerheid, kan een lidstaat het niveau van vroegtijdige waarschuwing uitroepen wanneer uit concrete, ernstige en betrouwbare informatie blijkt dat er zich een gebeurtenis kan voordoen die de gasleveringssituatie aanzienlijk kan doen verslechteren en kan leiden tot het ontstaan van een alarm- of een noodsituatieniveau. Dat daar voor Nederland, in tegenstelling tot een beperkt aantal andere lidstaten, geen aanleiding voor was (en nog steeds niet is) komt doordat de Nederlandse situatie m.b.t. gas wezenlijk anders is dan in die andere landen. Dat onder meer vanwege de eigen Nederlandse gasproductie en de aanwezigheid van een LNG-terminal met een hoge benuttingsgraad.

- 57 **Vraag**
Welke invloed heeft de bezuiniging op middelen voor duurzame energiedragers in het kader van de voorjaarsnota op het onafhankelijk worden van Russisch gas?

Antwoord

Op het moment dat er sprake is van aanvullend beleid heeft de korting op middelen voor duurzame energiedragers geen invloed op het onafhankelijk worden van Russisch gas.

- 58 **Vraag**
Op welke manier kan nieuwe Liquefied natural gas-infrastructuur (Lng) toepasbaar gemaakt worden voor waterstofinfrastructuur?

Antwoord

De technische mogelijkheden om dit te doen worden nu door landen als Duitsland verkend en lijken goed mogelijk. Duitsland heeft besloten twee terminals te bouwen die waterstof gereed

dienen te worden gemaakt. Wanneer de technologie gereed zal zijn om dit te doen is nu nog niet bekend. Ook in Nederland kijken we serieus naar deze ontwikkelingen.

- Vraag
59 Wat zijn de gevolgen voor Nederland indien grootgebruikers van gas worden afgeschakeld?

Antwoord

Grootverbruikers worden niet per definitie afgeschakeld. De verordening maakt het mogelijk niet-beschermd afnemers af te schalen. Zie antwoord op vraag 5.

Het is globaal duidelijk wat de gevolgen zijn van afschakeling van niet beschermd afnemers, dit is in de Kamerbrief "over gasleveringszekerheid komende winter en verder" toegelicht⁵. Zie vraag 46. De niet beschermd afnemers zijn sectoren zoals industrieën voor de verwerking van landbouwproducten, de productie van transportbrandstoffen, kunststoffen, papier en bouwmaterialen maar ook de land- en tuinbouw kunnen in beginsel geheel of gedeeltelijk worden afgeschakeld. Er is nog besluitvorming nodig over de wijze waarop afschakeling gaat plaatsvinden. Het volledig afsluiten van bedrijven zal ook economisch effecten hebben op de keten van bedrijven van toeleveranciers en afnemers.

- Vraag
60 Wat zijn de gevolgen voor werknemers van grootgebruikers indien grootgebruikers worden afgeschakeld van gas?

Antwoord

Het verminderen van de afname van aardgas door niet-beschermd afnemers, zal in veel gevallen neerkomen op het stilleggen van bedrijfsmatige processen. Afhankelijk van de duur van een dergelijke stillegging, kan dit betekenen dat bedrijven tijdelijk geen werk hebben voor een deel van hun werknemers.

- Vraag
61 Is er een prioriteringskader voor het geval dat Rusland de gaskraan dichtdraait tussen opties als meer gaswinning uit Groningen, kolencentrales meer laten draaien en grootgebruikers afschakelen?

Antwoord

Bij fysieke tekorten wordt het Bescherm- en Herstelplan Gas (BH-G) toegepast. Verplichte omschakeling van afnemers naar andere energiebronnen, waaronder ook het gebruik van kolen in plaats van gas voor elektriciteitsproductie staat eerder in de maatregelenladder dan verplichte afnamebeperking of afschakeling van afnemers. Extra inzet van het Groningenveld is geen onderdeel van het BH-G. Het is pas aan de orde als andere maatregelen ontoereikend zijn om beschermd afnemers te ontzien of zelf tot veiligheidsrisico's leiden.

- Vraag
62 Wat is het meest actuele gasverbruik per sector?

⁵ [Kamerbrief over gasleveringszekerheid komende winter en verder | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Antwoord

Het CBS heeft 27 mei 2021 een overzicht gepubliceerd van het bruto verbruik van elektriciteit en aardgas in 2019, uitgesplitst naar de verbruiksschijven van de energiebelasting. Voor een gedetailleerd overzicht van de cijfers, met aanvullende toelichting verwijs ik u graag naar de CBS publicatie op haar website.⁶

Vraag

63 Waarom heeft u niet gekozen voor heldere tussendoelen bij het vullen van de gasopslagen?

Antwoord

Zoals aangegeven in het BNC-fiche over de door de Commissie voorgestelde gasopslagverordening is Nederland niet tegen heldere tussendoelen. Wel is Nederland voorstander van iets meer flexibiliteit rondom deze tussendoelen om aardgasbedrijven meer de ruimte te geven om binnen hun bedrijfsvoering en op grond van bedrijfseconomische overwegingen invulling te geven aan de tussendoelen. Deze opvatting werd gedeeld door andere lidstaten en heeft er toe geleid dat de door de Commissie voorgestelde maximale negatieve afwijking van 2%-punt is gewijzigd in 5%-punt.

Vraag

64 Waarom heeft u gekozen voor een lineaire vulpad voor de gasopslagen in plaats van een versnelde vulling, gezien de grote risico's omtrent de leveringszekerheid?

Antwoord

Dit is het resultaat van onderhandelingen tussen de Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie. Voor Nederland is voor 2022 het volgende vultraject (tussendoelen) overeengekomen: 1 augustus 54%, 1 september 62%, 1 oktober 71% en 1 november 80%. Momenteel (begin juni) zijn de Nederlandse opslagen voor meer dan 35% gevuld. Dat is meer dan dezelfde periode vorig jaar.

Vraag

65 Waarom hebben marktpartijen onvoldoende prikkels om zelf de gasopslagen te vullen, ondanks dat u schrijft dat het komende winterseizoen en daarna de prijzen nog op een hoog niveau zullen liggen? Wat is de verwachte gasprijsontwikkeling voor de komende vijf jaar?

Antwoord

Normaal gesproken worden opslagen gevuld op grond van relatief lage prijzen in de zomer, als het gas wordt gekocht, en hoge prijzen in de winter, als het gas wordt verkocht. Dit is normaal gesproken commercieel aantrekkelijk. De afgelopen periode zien we echter het omgekeerde: hoge prijzen in het vulseizoen en lage forwardprijzen in het winterseizoen. Daarbij zien we ook dat de huidige gasprijs extreem hoog is. Deze combinatie aan factoren zorgt ervoor dat marktpartijen onvoldoende prikkels hebben om nu zelf te vullen door prijsrisico's, hoge financieringskosten en verwachte verliezen. Ondanks dat de gasprijzen inderdaad mogelijk hoog blijven tijdens en na komende winter, moet er nu gestart worden met het vullen van de gasopslag (omdat dit technisch gezien een aantal maanden kost). Zoals gezegd zijn de

⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/21/energieverbruik-bedrijven-naar-belastingschijf-2019>

omstandigheden voor marktpartijen nu niet gunstig om te vullen, waardoor de subsidieregeling nodig is. Op dit moment is de zomer/winter spread overigens heel recent al zo'n twee weken wel voldoende gunstig. Echter, gezien de volatiliteit van de markt kan dit ieder moment weer omslaan, dus de subsidieregeling en de aanwijzing van EBN is nog steeds noodzakelijk. De prijsontwikkeling van de komende vijf jaar hangt onder andere af van factoren als de internationale markt, geopolitieke situatie, toekomstige vraag en aanbod etc..

- Vraag
- 66 Met gas uit welk(e) land(en), en voor hoeveel procent, zullen de gasopslagen worden gevuld?

Antwoord

Dat is niet te zeggen. In de Europese gasnetwerken wordt het gas uit meerdere bronnen (incl. LNG) met elkaar vermengd waardoor de herkomst niet meer te herleiden is.

- Vraag
- 67 Waarom heeft u ervoor gekozen om Bergermeer met slechts 70 procent vullen?

Antwoord

In het voorstel van de Europese Commissie voor een wijziging van de verordening gasleveringszekerheid is op lidstaat niveau een verplichte vulgraad van 80% op 1 november 2022 opgenomen voor het opslagjaar 2022. Deze 80%-vulgraad is een geaggregeerd doel voor alle gasopslagen gelegen in het grondgebied van de lidstaat. Nederland heeft verschillende gasopslagen op haar grondgebied. De totale relevante opslagcapaciteit van de Nederlandse seizoenopslagen bedraagt 13,5 miljard m³. 80% van deze capaciteit bedraagt 10,8 miljard m³. Voor drie Nederlandse opslagen (Norg, Grijpskerk en PGI Alkmaar) zijn er voor wat betreft de vulling van deze opslagen afspraken vastgelegd in het zogenaamde Norg-akkoord. Deze afspraken leiden voor de drie verschillende opslagen tot een verwachte vulstand van ca. 7,7 miljard m³. In de licht van de door Nederland beoogde vulgraad kan hier uit de gewenste vulstand voor Bergermeer worden afgeleid: deze komt met 3,1 miljard m³ neer op ca. 68% van de totale beschikbare opslagcapaciteit (4,6 miljard m³). Omdat de gasopslag Bergermeer een H-gas (hoogcalorisch) opslag is die hoofdzakelijk wordt gebruikt door partijen die actief zijn op de buitenlandse markt is afgezien van het opleggen van vulverplichting die verdergaat dat hetgeen noodzakelijk is voor het voldoen aan de Europese vulverplichting.

- Vraag
- 68 Heeft u overwogen om de grootverbruikers meer gebruik te laten maken van de gasopslag Bergermeer? Heeft ze deze grootverbruikers actief daarvoor benaderd? Zou het niet mogelijk zijn deze vulgraad te verhogen zodat grootverbruikers kunnen voorkomen dat afschakeling deze winter kan plaatsvinden?

Antwoord

Het kabinet heeft ook alternatieve maatregelen onderzocht, waaronder het opleggen van een vulverplichting aan partijen die opslagcapaciteit hebben gecontracteerd of aan leveranciers en grootverbruikers. Deze maatregelen zijn echter als riskant en niet voldoende kansrijk beoordeeld, met name vanwege de grote en onevenredige financiële risico's voor marktpartijen

en het risico dat deze alternatieven niet het gewenste effect sorteren.

Grootverbruikers van gas op de Nederlandse markt hebben hun seizoensvraag voor de winter 2022/23 in de praktijk op verschillende manieren afgedekt. Dit doen zij deels met behulp van het aanhouden van voorraad in opslagen, maar deze opslagen zijn niet noodzakelijk gelegen in Nederland (vaak in Duitse opslagen). Daarbij is tevens van belang dat een aanzienlijk deel van de grootverbruikers gebruik maakt van L-gas (laagcalorisch) en de gasopslag Bergermeer alleen geschikt is voor de opslag van H-gas (hoogcalorisch). Ook is de capaciteit van de gasopslag Bergermeer voor het opslagjaar 2022 reeds voor ruim 90% geboekt. De opslag Bergermeer wordt voor een zeer groot deel benut door partijen die niet leveren aan de Nederlandse markt. Indien aan Nederlandse grootverbruikers een verplichting wordt opgelegd om gas op te slaan in de gasopslag Bergermeer dan moet er ook capaciteit beschikbaar zijn in de gasopslag Bergermeer. Deze capaciteit is, in het licht van de boeking van de capaciteit, thans voor het overgrote deel slechts op de zogenaamde 'interruptible basis' beschikbaar (de door Gazprom niet benutte capaciteit). Het beschikbaar maken van deze capaciteit als vaste capaciteit vergt het gedwongen openbreken van de gesloten contracten, hetgeen een wettelijke grondslag vergt en naar verwachting een compensatieverplichting met zich brengt. Bovendien geldt ook voor grootverbruikers dat een opslagverplichting naar verwachting in de huidige markt een compensatieverplichting met zich brengt voor het onevenredig nadeel dat de leverancier/grootverbruiker als gevolg hiervan ondervindt. Het opleggen van een vulverplichting aan grootverbruikers op de Nederlandse markt draagt daarmee op korte termijn niet (voldoende) en niet op de meest efficiënte wijze bij aan het realiseren van de beoogde vulgraad en doorkruist de voorzieningen die reeds door deze partijen getroffen zijn om in hun seizoensvraag voor de winter 2022/23 te voorzien. Voor de lange termijn (opslagjaar 2023 en verder) zal deze afweging mogelijk anders zijn.

- Vraag
- 69 Wat doet u indien de huidige maatregelen de markt onvoldoende stimuleren en de gasvoorraden niet tot 70 procent gevuld zijn op 1 november 2022?

Antwoord

In het kader van Norg Akkoord zijn met Shell en ExxonMobil verplichte afspraken gemaakt over het vullen van de gasopslagen Alkmaar, Norg en Grijpskerk. Daarnaast is er een subsidieregeling in het leven geroepen voor het vullen van de gasopslag Bergermeer en er zijn afspraken gemaakt met Energie Beheer Nederland (EBN) als deze maatregel onvoldoende werkt. Dit alles moet ertoe leiden dat de totale Nederlandse opslagcapaciteit van ca. 140 TWh aan het begin van de winter voor 80% is gevuld.

- Vraag
- 70 Waarom heeft het vergroten van het aandeel van Energiebeheer Nederland (EBN) in het eigendom van de gasopslag Bergermeer onvoldoende toegevoegde waarde voor de aankomende winter?

Antwoord

Energiebeheer Nederland (EBN) bezit op dit moment een 40% aandeel in het eigendom van de gasopslag Bergermeer. Een groter aandeel in het eigendom van de gasopslag Bergermeer

draagt niet bij aan het realiseren van een voldoende vulling van deze opslag, dit dwingt of stimuleert marktpartijen immers niet tot het contracteren van capaciteit of het daadwerkelijk benutten van gecontracteerde capaciteit. Om de voldoende vulling van een gasopslag in een verstoorde gasopslagmarkt te verzekeren zijn andere maatregelen noodzakelijk. Ten behoeve van het vullen van de gasopslag Bergermeer tref ik, zoals aangegeven in de kamerbrief van 22 april jl.⁷ twee maatregelen: het openstellen van een stimuleringsregelen waarmee wordt beoogd 20 TWh (20 miljard m³) aan opslagcapaciteit te vullen en het aanwijzen van EBN als partij belast met de taak van het vullen van de resterende capaciteit tot 31 TWh (31 miljard m³).

- Vraag
- 71 Wat is het maximumbedrag aan subsidie dat marktpartijen kunnen ontvangen om stimulans te creëren om de Bergermeeropslag te vullen in lijn met het EU-voorstel?

Antwoord

De gasbedrijven die subsidie aanvragen voor het vullen van de gasopslag Bergermeer kunnen tezamen maximaal 406 miljoen euro aan subsidie ontvangen voor het vullen van 20TWh gas (wat neerkomt op 20 euro/MWh). Het uiteindelijke subsidiebedrag is afhankelijk van het prijsverschil (spread) en de door de bedrijven gevraagde kostenvergoeding (afslag). De bedrijven die de laagste afslag bieden komen het eerst in aanmerking voor subsidie. Als de spread gunstiger is dan op dit moment wordt verwacht, vallen de uiteindelijke subsidies lager uit. Als de verkoopprijzen van gas in het eerste kwartaal van 2023 zodanig hoog liggen, dat de subsidieformule spread minus afslag plus garantiestellingspremie positief uitvalt, wordt er helemaal geen subsidie uitgekeerd.

- Vraag
- 72 Onder welke omstandigheden (Europese solidariteitsverplichtingen) moet Nederland gas leveren aan andere Europese landen?

Antwoord

Nederland moet onder de Europese solidariteitsverplichtingen gas leveren aan lidstaten waarmee het Nederlandse gasnetwerk, al dan niet via een derde land, rechtstreek is verbonden, indien het tekort aan gas in die lidstaten dusdanig groot is dat niet meer kan worden voorzien in de vraag van door solidariteit beschermde afnemers (met name huishoudens en ook zorginstellingen). Concreet gaat het voor Nederland dan om België, Duitsland en Ierland. Dat zijn ook de lidstaten die Nederland te hulp schieten indien het gastekort in ons land zo groot is dat niet meer kan worden voorzien in de gasvraag van de Nederlandse door solidariteit beschermde afnemers (dus nadat alle andere afnemers al zijn afgeschakeld).

- Vraag
- 73 Wat is het conversieverlies bij het maken van lng?

Antwoord

⁷ Kamerstuk 29023, nr. 302.

Het vloeibaar maken van aardgas is een kwestie van extreme afkoeling, tot ruim -162°C . Dat kost ongeveer 10% van de hoeveelheid aardgas die vloeibaar wordt gemaakt. Om dus 100 m³ aardgas vloeibaar te maken, is ongeveer 10 m³ aardgas nodig. Deze hoeveelheid aardgas wordt direct bij de bron betrokken, wat kostenefficiënt is⁸.

- Vraag
- 74 Wat is de lng 'omzetcapaciteit' van de belangrijkste lng exporteurs en hoe verhoudt zich dat tot de Nederlandse vraag?

Antwoord

Wereldwijd is er een LNG-liquefactiecapaciteit van ongeveer 600 miljard m³ per jaar (indicatieve data van het International Energy Agency). Met de voorgenomen maatregelen om de LNG- hervergassingscapaciteit in Nederland van 12 naar 24 m³ uit te breiden kan ons land in principe ongeveer 4% van de wereldwijde productie afnemen.

- Vraag
- 75 Wat is de omvang van het huidige mondiale aanbod in miljard kubieke meters in lng?

Antwoord

Wereldwijd is er een aanbod aan LNG-liquefactiecapaciteit van ongeveer 600 miljard m³ per jaar.

- Vraag
- 76 Welke EU-lidstaten hebben net als Nederland plannen om lng in te zetten ter vervanging van Russisch gas? Wat is de (cumulatieve) omvang van deze plannen?

Antwoord

Naast Nederland hebben de volgende landen drijvende installaties gehuurd:

- Duitsland: vier drijvende installaties (ook *Floating Storage and Regassification Units genoemd*) met een hervergassingscapaciteit tussen 25-29 m³ per jaar die naar verwachting de eerste helft van 2023 operationeel zullen zijn;
- Finland en Estland: één drijvende installatie met een capaciteit van ongeveer 5 m³; operationeel startmoment moet nog bekend worden gemaakt;
- Griekenland: één drijvende installatie met een capaciteit van 5.5 m³ en operationeel gereed in 2023;
- Frankrijk: één drijvende installatie met een capaciteit van 4.5 m³ die in 2024 operationeel zal zijn;
- Polen: mogelijk erwijs één drijvende installatie met een capaciteit van 6.2 m³ die in 2025 operationeel zal zijn;
- Italië: plan om twee installaties te huren, capaciteit is nog onbekend.

Alle drijvende installaties tezamen zullen rond 2025 voor ongeveer 70 m³ additionele hervergassingscapaciteit zorgen.

Vraag

⁸ Zie <https://www.gateterminal.com/gate-terminal/veelgestelde-vragen/>

- 77 Wat is de huidige lng omzetcapaciteit in miljard kubieke meters van Nederland en hoeveel is dat met de voorgenomen extra terminals?

Antwoord

Naast de uitbreiding van de capaciteit van de bestaande GATE-terminal op de Maasvlakte van 12 naar 16 miljard m³ op basis van een volledige jaarinzet, zullen de twee drijvende LNG-hervergassings- en opslagschepen (ookwel Floating Storage and Regassification Units) voor een gezamenlijke capaciteit van ten minste 8 miljard m³ zorgen. Met deze twee maatregelen zal de LNG-importcapaciteit van Nederland in eerste instantie met ongeveer 100% toenemen tot ongeveer 24 miljard m³.

- 78 Vraag
Wat zijn de mogelijkheden tot en kosten van het verminderen of volledig afbouwen van het aandeel dat Gazprom heeft in Bergermeer? Wat zijn hier de voor- en nadelen van?

Antwoord

Gazprom Marketing and Trading Ltd heeft gebruiksrechten ten aanzien van 40% van de opslagcapaciteit van de gasopslag Bergermeer bestemd voor seizoensopslag van gas (werkgas). Gazprom Marketing and Trading Ltd heeft deze gebruiksrechten gekregen in ruil voor het leveren van het voor de exploitatie van de gasopslag Bergermeer noodzakelijk kussengas door Gazprom Export. Het verminderen of volledig afbouwen van het aandeel van Gazprom Marketing and Trading Ltd in de gasopslag Bergermeer vergt het openbreken en heronderhandelen van de contracten die gasopslagbeheerder (TAQA) en Gazprom Export gesloten hebben met betrekking tot de levering van het kussengas, die thans nog tot 2043 lopen. Het openbreken van deze contracten is in de huidige markt, vanwege de hoge gasprijzen, niet gunstig voor de gasopslagbeheerder omdat dit zou leiden tot zeer hoge kosten. Het opleggen van een verplichting met die strekking aan de gasopslagbeheerder vergt een wettelijke grondslag en een voldoende rechtvaardiging. Mede omdat de capaciteit ten aanzien waarvan Gazprom Marketing and Trading Ltd gebruiksrechten heeft op grond van de in de contracten opgenomen 'Use it or lose it' bepaling door andere partijen op interruptible basis kan worden benut door andere partijen is een voldoende rechtvaardiging twijfelachtig. Bovendien zou het opleggen van een dergelijke verplichting normaliter tot gevolg hebben dat onevenredig nadeel ontstaat dat door de Staat moet worden vergoed uit hoofde van nadeelcompensatie.

- 79 Vraag
Is het mogelijk het aandeel dat Gazprom heeft in Bergermeer te onteigenen?

Antwoord

Het is ten algemene mogelijk om, mits aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan eigendom (zoals in dit geval gebruiksrechten) te onteigenen. Omdat onteigenen een beperking vormt van het recht op eigendom, een grondrecht dat onder meer wordt beschermd door artikel 1 van het Eerste Protocol van het EVRM en artikel 14 van de Grondwet, mag dit normaliter alleen als dit noodzakelijk is in het algemeen belang, tegen een vooraf verzekerde schadeloosstelling en

onder de voorwaarden voorzien in de wet. In het specifieke geval van het aandeel van Gazprom Marketing en Trading Ltd in de gebruiksrechten van de gasopslag Bergermeer moet daarbij tevens in ogenschouw worden genomen dat Gazprom Marketing and Trading Ltd deze gebruiksrechten heeft verworven in ruil voor het leveren van het voor de exploitatie van de gasopslag Bergermeer noodzakelijke kussengas door Gazprom Export. Het onteigenen van de gebruiksrechten van Gazprom Marketing and Trading Ltd voor de gasopslag Bergermeer heeft ook gevolgen voor de overeenkomst met betrekking tot het geleverde kussengas met Gazprom Export.

- 80 **Vraag**
Mochten de winterprijzen alsnog hoger uitpakken dan de huidige zomerprijs en dus winst gemaakt met de subsidie voor het vullen van Bergermeer, welke middelen heeft het Rijk dan om deze gelden terug te vorderen?

Antwoord
Als de subsidieformule spread minus afslag plus garantiestellingspremie positief uitvalt, wordt er geen subsidie uitgekeerd. Dat betekent in de praktijk dat de subsidie afhangt van of er daadwerkelijk in de zomer opgeslagen volumes in de winter met verlies moet worden verkocht. De subsidieregeling is dus eigenlijk een vorm van een garantieregeling voor een negatieve spread. Daarnaast is nog een mechanisme ingebouwd om excessieve winsten die behaald zijn met de verkoop van het gesubsidieerde gas af te romen: voor dagen in november en december dat de spread hoger is dan plus 40 euro/MWh, wordt tevens 50% van de mogelijke optimalisatiewinst in mindering gebracht op de subsidie.

- 81 **Vraag**
Hoe ontwikkelt de import van lng zich de komende jaren naar verwachting?

Antwoord
De verwachting is dat de LNG markt de komende jaren (tot ongeveer 2024) “overspannen” zal blijven. Er komen weinig additionele volumes erbij. Na deze periode kunnen we meer LNG-aanbod verwachten. Dat heeft te maken met projecten in landen als de VS en Qatar die rond 2025-2026 gereed zullen zijn. Dit betekent dat we hoge prijzen zullen blijven zien. De prijsontwikkeling van LNG zal ook afhangen van vraagontwikkeling in andere continenten. Met name de vraagontwikkeling in landen als China, Japan en Zuid-Korea zal bepalend zijn voor de prijs die voor LNG zal moeten worden betaald.

- 82 **Vraag**
Welk aandeel van de geïmporteerde lng is voor Nederland bestemd en welk aandeel voor elders?

Antwoord
Het is niet aan te geven welk aandeel van het geïmporteerde LNG voor Nederland is bestemd en welk aandeel voor elders. Het LNG is eigendom van de bedrijven die de import voor hun rekening nemen en zij bepalen de uiteindelijke bestemming. Zij kunnen daarbij ook besluiten om het gas binnen de geïntegreerde interne markt voor gas door te verkopen via de gashandelsplaats TTF (Title Transfer Facility). Uiteindelijk is het ook de inzet van Nederland en

de Europese Commissie om binnen de Europese interne markt te zorgen voor vervanging van Russisch gas in heel Europa. Nederland is hierin een belangrijke importhaven.

- Vraag
- 83 Op het moment dat meer lng geïmporteerd wordt maar er ook nog Russisch gas binnenkomt, wat betekent dit voor de gasmarkt?

Antwoord

Dat betekent een toenemend aanbod aan gas hetgeen een drukkend effect op de prijs op de Europese groothandelsmarkt kan hebben.

- Vraag
- 84 Hoe wilt u een lock-in als gevolg van de plannen rondom lng-import voorkomen?

Antwoord

De grootste uitbreiding van de LNG-importcapaciteit is voorzien in de Eemshaven (8 miljard m³ importcapaciteit). Zoals hiervoor in antwoord op vraag 77 is toegelicht, bestaat uit drijvende LNG-hervergassingsinstallaties. Deze zijn gehuurd voor een beperkte periode van 5 jaar. Dit betreft een periode waarin er zeker nog gas nodig zal zijn. Tegelijkertijd kan de gasvraag door besparing en verduurzaming worden afgebouwd. De voorzieningen in de Eemshaven die worden aangelegd kunnen naar verwachting worden hergebruikt voor duurzame doeleinden, bijvoorbeeld voor waterstof. Per saldo wordt zo fossiele lock-in voorkomen.

- Vraag
- 85 Hoe wordt er omgegaan met een potentieel gebrek aan vraag naar lng in de toekomst? En hoe zal worden omgegaan met de prijsverschillen tussen geïmporteerde lng en andere gasbronnen wanneer er toch Russisch gas zal blijven stromen naar de EU?

Antwoord

Een potentieel gebrek aan vraag naar LNG wordt niet voorzien, wel zal de vraag naar LNG op de langere termijn afnemen naarmate de energietransitie doorzet. Eventuele prijsverschillen worden verrekend op de groothandelsmarkt voor gas waar uiteindelijk één prijs voor gas ontstaat. Daarnaast is dit afhankelijk van commerciële (prijs)afspraken die tussen marktpartijen worden gemaakt omtrent de inkoop, verkoop en levering van gas en de, eveneens commercieel, gemaakte afspraak omtrent eventuele herziening.

- Vraag
- 86 Wat zijn de belangrijkste afhankelijkheden (specifieke steden of industriegebieden) die Nederland heeft op het gebied van gas met buurlanden die raken aan de mogelijke leveringen uit solidariteit?

Antwoord

Zie het antwoord op vraag 72. Nederland dient alleen solidariteit te leveren indien er in België, Duitsland en/of Ierland een dusdanig groot tekort aan gas is dat niet meer kan voorzien in de vraag van door solidariteit afnemers nadat alle andere afnemers zijn afgeschakeld. Dit staat dus

los van specifieke steden of industriegebieden.

- 87 **Vraag**
Hoe verhouden de (exploitatie)kosten van de drijvende lng terminal in de Eemshaven zich tot de kosten van de bestaande lng-capaciteit op het vaste land?

Antwoord

De (exploitatie)kosten van de drijvende LNG-terminal in de Eemshaven liggen hoger dan de kosten van de bestaande GATE-terminal op de Maasvlakte. Dit wordt veroorzaakt door de relatief korte looptijd van het project. De kosten van de terminal worden grotendeels gedreven door de kosten van de vijfjarige huur van de drijvende boten (zogenaamde Floating Regassification and Storage Units, ofwel FSRU's). Daarnaast zijn er kosten die moeten worden gemaakt voor de warmwatervoorziening en aansluiting op het elektriciteitsnet. Gezien de huurperiode moeten deze kosten in vijf jaar worden terugverdiend. De kosten worden doorberekend in de tarieven.

- 88 **Vraag**
Wanneer is de drijvende lng terminal in Groningen operationeel?

Antwoord

Het streven is dat de drijvende terminal nog voor de start van het gasjaar 2022-2023 (vanaf 1 oktober 2022) operationeel zal zijn.

- 89 **Vraag**
Kunt u specifiek voor het Bescherm- en Herstelplan Gas gedetailleerd aangeven welke scenario's worden onderzocht?

Antwoord

Het Bescherm- en Herstelplan Gas treedt in werking als Nederland een niveau van gascrisis als bedoeld in de verordening gasleveringszekerheid afkondigt. De verordening onderscheidt hiertoe drie niveaus van gascrisis: vroegtijdige waarschuwing, alarm en noodsituatie. Een crisisniveau wordt door Nederland afgekondigd indien voldaan wordt aan de criteria voor het betreffende niveau van gascrisis die zijn opgenomen in de verordening gasleveringszekerheid (artikel 11, eerste lid van de verordening). Deze verordening dicteert bijgevolg de situaties waarin het Bescherm- en Herstelplan van toepassing is. Los daarvan wordt gekeken naar de gevolgen van een gastekort in verschillende scenario's. Zie het antwoord op vraag 1 en vraag 4. In het scenario aangegeven bij vraag 1 zal er in de zomerperiode onvoldoende gas zijn om de gasopslagen in Europa te kunnen vullen. Dit geldt ook voor Nederland. Hoe groot het tekort in Nederland zal zijn is afhankelijk van veel factoren

- 90 **Vraag**
Welke acties neemt u bij een fysiek tekort aan gas en kunt u daarbij aangeven wat de volgorde van de stappen is en wie verantwoordelijk zal zijn voor wat?

Antwoord

Voor een eventuele crisis als gevolg van een verstoring van de gaslevering (fysiek tekort aan gas) is, ter uitvoering van de verordening gasleveringszekerheid, het Bescherm en Herstelplan Gas (BH-G) opgesteld en in oktober 2019 aan de Tweede Kamer gestuurd⁹. Met behulp van het BH-G kunnen maatregelen worden getroffen waarmee een tekort aan gas kan worden opgevangen tot de verstoring van de gaslevering is beëindigd of er structurele maatregelen getroffen zijn. Voor wat betreft structurele maatregelen verwijs ik naar de brief van 22 april 2022¹⁰. Het BH-G kent, in lijn met de verordening, drie (in ernst oplopende) niveaus van gascrisis en voorziet voor ieder niveau in maatregelen ter bestrijding daarvan. Een niveau van gascrisis wordt ingevolge het BH-G, naar aanleiding van signalen van de landelijk gastransportnetbeheerder GTS, afgekondigd door de Directeur-Generaal Klimaat & Energie van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, die op grond van de verordening gasleveringszekerheid is aangewezen als Crisismanager Gas en Elektriciteit (CGE). In de eerste twee fases van gascrisis ("vroegtijdige waarschuwing" en "alarmsituatie") wordt het bestrijden van de crisis overgelaten aan de markt, wel wordt door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat additioneel informatie ingezameld bij marktpartijen. GTS beschikt over bevoegdheden (o.a. op grond van de Gaswet) om in het geval van een alarmsituatie de in het BH-G beschreven maatregelen te treffen¹¹. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat monitort in deze fase de ontwikkelingen, onderhoudt contacten met de Europese Commissie en andere betrokken lidstaten en bereidt zich voor op het treffen van maatregelen voor de fase van een noodsituatie. Als er sprake is van een noodsituatie kan er door de overheid worden ingegrepen met behulp van niet-marktgebaseerde maatregelen. De maatregelen voor een noodsituatie zijn in het BH-G opgenomen in een maatregelenladder, die ook de volgorde dicteert waarin de maatregelen moeten worden overwogen. Voor het treffen van een aantal van deze maatregelen door de minister van Klimaat en Energie is geen wettelijke bevoegdheidsgrondslag vereist¹². Een aantal maatregelen kan door de minister voor Klimaat en Energie getroffen worden op grond van reguliere wet- en regelgeving¹³. Voor andere maatregelen kan gebruik worden gemaakt van de bevoegdheden die het staatsnoodrecht biedt¹⁴. Om op grond van het staatsnoodrecht maatregelen te kunnen treffen moeten drie stappen gezet worden. Ten eerste moeten de bevoegdheden uit het staatsnoodrecht tijdelijk 'geactiveerd worden' (in werking stellen of in werking laten treden) met behulp van een klein Koninklijk Besluit op voordracht van de minister-president. Vervolgens moeten ter toepassing van de betreffende maatregelen uit het BH-G om een noodsituatie te bestrijden concrete regelingen en besluiten worden uitgewerkt, die door de minister van Economische Zaken en Klimaat met behulp van de geactiveerde staatsnoodrechtbevoegdheden moeten worden vastgesteld en toegepast. Tot slot moet door de minister-president een wetsvoorstel worden ingediend strekkend tot het verlengen van de werking van de tijdelijk geactiveerde bevoegdheden uit het staatsnoodrecht.

⁹ Kamerstuk 29023, nr. 252.

¹⁰ Kamerstuk 29023, nr. 302.

¹¹ Zie par. 8.4.2 van het BH-G. Het gaat hierbij o.a. om de inzet van gecontracteerde middelen voor noodsituaties, instructies op entry- en exitpunten van het landelijk transportnet.

¹² Vb. maatregel 1 (oproep minder gasverbruik) en 2a (verzoek minder gasafname aan buurlanden).

¹³ Vb. maatregelen 2b (Europese commissie verzoeken om regionale noodsituatie uit te roepen) en 3 (besparingstender).

¹⁴ O.a. Distributiewet, Prijzenwet, dit betreft vb. maatregel 4 (extra heffing voor aardgas) en maatregelen 7, 8, en 10 (gedwongen afschakelen afnemers).

- 91 Vraag
Welke maatregelen kunt u nemen om te voorkomen dat het Bescherm- en Herstelplan gas moet worden ingesteld bij een gasboycot?

Antwoord

Alle hiervoor besproken maatregelen op gebied van besparing, verduurzaming en creëren van alternatieven voor Russisch gas helpen bij het voorkomen van een noodsituatie waarbij het inroepen van het BH-G noodzakelijk is.

- 92 Vraag
Kunt u aangeven welke leveringscontracten Nederland momenteel nog heeft (inclusief de looptijd voor gas, kolen en olie)?

Antwoord

Dit betreft bedrijfsvertrouwelijke informatie en wordt door marktpartijen niet gedeeld. Zie ook het antwoord op vraag 31.

- 93 Vraag
Is er voor olie, naar analogie van gas, ook een prioritering van welke sector wanneer wat krijgt?

Antwoord

Er bestaat een oud concept van een handboek voor oliecrisisbeheersing. Momenteel bezie ik de noodzaak tot actualisatie en neem daarbij recente adviezen van het IEA mee. Overigens is de verwachting dat de kans op generieke ruwe olie tekorten beperkt is, maar er zullen wel prijseffecten zijn en er bestaat de kans op geringere beschikbaarheid van bepaalde olieproducten.

- 94 Vraag
Wat zijn de grootste verbruikers van (Russische) olie in Nederland, uitgesplitst per sector?

Antwoord

Olie(producten) worden op geheel andere wijze verbruikt dan aardgas. Waar aardgas dient als grondstof voor verwarming en huishoudelijke aanwending, zijn olie(-producten) overal in de Nederlandse economie verweven en vormt een belangrijke grondstof voor veel maatschappelijke functies. Het is daarom beter om de opsplitsing te maken per sector en niet per eindverbruiker. Wegtransport, zoals benzine en diesel, betreft slechts een deel (~25%) van de in Nederland gebruikte olie(producten). Een groter deel betreft bunkerbrandstoffen voor de internationale zeevaart (~29%) en internationale luchtvaart (~10%). Daarnaast is er ook energetisch verbruik van olie(producten) door de chemie en raffinage sectoren (~11%). Het niet-energetisch gebruik van olie(producten) als grondstof voor o.a. de chemie betreft eveneens een aanzienlijk deel (~16%). Dit wordt gebruikt voor producten zoals plastics, cosmetica, PET-flessen, bouw- en isolatiematerialen, medische hulp- en beschermmiddelen, kleding, etc. Vervolgens is er nog een heel scala aan speciale olieproducten die op uiteenlopende wijze worden geconsumeerd (~9%), denk bijvoorbeeld aan bitumen voor asfalt, smeermiddelen voor

motoren, terpentine voor verf, handgels etc.

- 95 Vraag
wat is het standpunt van Nederland in EU-verband ten aanzien van een boycot op respectievelijk olie en gas?

Antwoord
Het kabinet heeft zich tot doel gesteld om voor het einde van het jaar geen Russische olie meer te importeren. De recent aangekondigde olieboycot strookt met deze ambities, waarbij het kabinet vinger aan de pols houdt voor het behoud van leveringszekerheid in Nederland. Op dit moment is er daarnaast niet voor gekozen om gas onderdeel te laten van het sanctieregime, en ligt het ook niet voor de hand dat dit op korte termijn het geval zal zijn. Wel worden er vanuit Europa en Nederland concrete acties ingezet om Russisch gas te vervangen door alternatieven, zoals duurzame opties (elektrificatie, groen gas en groene waterstof), vraagreductie of aardgas/LNG uit andere landen.

- 96 Vraag
Is er een beeld van de financiële consequenties voor gemeentes van het niet mogen vergunnen van nieuwe opdrachten aan Gazprom?

Antwoord
Nee, er is geen precies beeld van de financiële consequenties hiervan. Wel is duidelijk dat net als voor burgers en bedrijven de hoge gasprijzen voor gemeentes tot gevolg hebben dat zij meer betalen voor gasverbruik. Er is contact tussen mijn ministerie en gemeenten hierover.

- 97 Vraag
Welke langetermijncontracten over olie bestaan er tussen Nederlandse bedrijven en Rusland? Welke concrete stappen zijn gezet om deze contracten te beëindigen?

Antwoord
Zie antwoord op vraag 92.

- 98 Vraag
Wat houdt een "ambitieuze maar realistisch afbouwpad" voor Russische olie precies in?

Antwoord
Het kabinet heeft zich tot doel gesteld om voor het einde van het jaar geen Russische olie meer te importeren. De recent aangekondigde olieboycot strookt met deze ambities, waarbij het kabinet vinger aan de pols houdt voor het behoud van leveringszekerheid in Nederland

- 99 Vraag
Welke mogelijkheden zijn er om de handelsstromen van olie te verleggen?

Antwoord
Omdat landen buiten de EU niet deelnemen aan de sancties bestaat de mogelijkheid dat meer Russische olie naar landen als India en China verscheept wordt. Dit kan nu reeds worden gezien

omdat door zelf sanctionering Europese partijen al minder Russische olie afnemen. Op korte termijn is niet de verwachting dat de volledige productie van Rusland voor Europa op de wereldmarkt kan worden geabsorbeerd, maar op termijn zal dat meer en meer gebeuren. Europa zal op haar beurt meer olie uit andere landen dan Rusland moeten aantrekken. Nederland zal daarbij als olie(product)hub van Noordwest Europa een belangrijke rol spelen. Niet alle olie is echter een op een te substitueren omdat er behoorlijk verschillen bestaan in de kwaliteit van ruwe olie en raffinaderijen vaak afgestemd zijn op een bepaalde type olie.

- Vraag
- 100 Hoe staat u tegenover het plan van de Europese Commissie om, als onderdeel van REPowerEU, 20 miljard euro op te halen door de verkoop van extra emissierechten uit de reserve (MSR) van het Europese Emissiehandelsstelsel? Hoe voorkomt u dat er door dit voorstel geen klimaat schade ontstaat door extra uitstoot of door investeringen in gasinfrastructuur?

Antwoord

Het kabinet is het volledig eens met de Europese Commissie waar het gaat om de urgentie om de onafhankelijkheid van import van fossiele brandstoffen te versnellen. In de brief aan uw Kamer met een appreciatie van het REPowerEU-plan van de Commissie zal het kabinet een nadere appreciatie van dit plan geven.

- Vraag
- 101 Hoe staat u tegenover het voorstel van de Europese Commissie om, als onderdeel van REPowerEU, zowel het besparingsdoel als het hernieuwbare energiedoel op te hogen? En hoe wilt u hier in Nederland invulling aan geven?

Antwoord

Zie het antwoord op vraag 100.

- Vraag
- 102 Naar aanleiding van REPowerEU kan Nederland, net als andere EU-landen, haar Plan voor Herstel en Veerkracht aanpassen, welke impact heeft RePowerEU op het Nederlandse herstelplan?

Antwoord

Zie het antwoord op vraag 100.

